

АПИСОВ КРАЈ .

О ђенералштабном пешадијском пуковнику Драгутину Димитријевићу-Апису (1876-1917), творцу тајне организације »Уједињење или смрт« (1911), познатије под ширим називом »Црна рука«, када се прочуо од тренутка Мајског преврата 1903, писано је много. Тим страшним чином смакнућа последњих Обреновића, Краљевини Србији била су скоро сва врата дуже времена затворена. Но, о овом недељу нећемо сада причати, већ о самом Аписовом крају. Црнорукци су се од поменутог преврата веома осилили и многим су били трн у оку, а особито када се са Запада почела стварати јака идеја југословенства. Црнорукци нису били против до тада неостварљиве Југославије, али по њима, ако се икада оствари, она би била у оквирима целокупног српства као главни Пијемонт. Ова Западњачка *идеја*, заправо није била ништа друго но диктат дат у обланди, тако да је Петар Живковић – који је касније дошао све до чина гардијског ђенерала – основао организацију »Белих руку«, као против-тежу Апису. Занимљиво је да је добар део Живковићеве дружине заправо дотле био у Аписовој организацији.

Дошавши до слома Србије 1915. и преласка преко Албаније, Апис је очигледно покушао да изврши нов државни преврат, покушавши да државну касу узме под своје, а која је у целости била спасена. План му се изјаловио, јер ипак није очекивао да ће један државни чиновник Министарства финансија бити толико паметан, храбар и још непоколебљив – како би народ рекао – тврд орах. Апис је због свега овога, морао бити уклоњен са својим друштвом. Скоро цела замисао *неуспелог* атентата на регента Александра на Острву, била је Живковићева и имала је мноштво очигледних пропуста. Свако ко је имао очи и памети знао је веома добро да је цео Солунски процес заправо лажиран.

Када је Војно-судско веће започело са истрагом и суђењем, многи наши официри који су били бирани да буду у пороти, одједаред су се напречац разбољевали и били ослобађани због здравственог стања. Према сачуваној, али целокупној, документацији (која је данас похрањена у Архиву Србије и у нашем Војном архиву), изабраних – али тада оболелих – официра, било је десетак. У то доба око Солуна заиста су харале првенствено маларија и жутица, али је невероватно да су се све ове поменуте особе одједаред могле разболети у оном часу када би били изабрани за војно-судску пороту.

Неки су се извукли из новонасталог процеса напрасном болешћу, али било је и оних који су морали да се покоре избору, чак иако им је било јасно шта се заправо дешава. Један од изабраних официра за пороту био је и тадашњи начелник артиљерије Дринске дивизијске области, пуковник Александар М. Мијушковић (1865-1933), који је потицао из адвокатске породице. Завршио је XVIII класу Војне академије (1885/88) и политиком се није занимао још од гимназије, јер није био члан нити *црнорукаца*, а још мање *белорукаца*. Као војник (овај податак нађосмо у сачуваном списку официра Краљевине Србије, који се налази у Ратном архиву у Бечу), био је „стамен, непоколебљив и одличан стрелац“. Једно краће време Мијушковић је морао био у процесу не мешајући се ни мало у ток самог суђења,

али веома пажљиво слушајући шта се прича и ради. У раздобљу од изрицања пресуде Апису, 23. VIII 1916, па до одбијања помиловања и извршења смртне казне, 14. VII 1917, арт. пуковник Мијушковић је у свом малом ратном дневнику из тог времена написао само једну стварно лаконску реченицу везану за Аписа: „**Убише невина човека!**“, бар што се тицало лоше инсценираног атентата на регента. Мијушковић је доцније постао и ђенерал, али је спадао у мањи број наших официра који се нису срамили обреновићевских одликовања, која су примали до 1903. Када је изненада умро од капи, 3. III 1933, и био изложен прво на катафалку, а нешто доцније и на кари, на јастучићима су била дата и одликовања и медаље којима је био одликован за време потоњих Обреновића.

Отац Макарије, тадашњи игуман манастира Раванице, исповедио је и причестио осуђене на смрт [пук. Апис, арт. мај. Љубомир Вуловић (*1876) и Радџа Малобабић (*1881)], али он није био – како би се то данас рекло – подобан, јер се држао хришћанства и није желео ондашњим властима да преприча осуђеничке исповести. (Када се рат завршио поменути игуман је ипак одређенима рекао да се осуђеници уопште нису осећали кривим, јер атентата није ни било). Због тога, власти шаљу још једног војног протојереја Здравка Пауновића (1858-1944) да их изнова исповеди! Морао је написати властима »повољни извештај«. Прота Здравко даје и податке самог погубљења.

Занимљиво је како се »учитељица живота« скоро увек понавља. Наиме, Апис је био грмаљ од човека, тако да уобичајене телесне мере за њега нису важиле. Војници су те вечери погубљења, ископали мален гроб за њега, што је он и прокоментарисао. Апис је издахнуо тек после трећег плотуна. – За владавине римског цара Нерона, године 65. после Христа, откривена је завера против њега. Један од коловођа био је и славни Субрије Флав стотник преторије (данашњи степен гардијског ђенерала), који је такође био грмаљ од човека. Када је дошло до извршења пресуде, његови доскорашњи војници ископали су му скоро дечији гроб, што је храбри Флав прокоментарисао. Само су грађани римски могли бити погубљени мачем. Целат (доскорашњи подчињени официр) успео је тек трећим ударцем да му одруби главу...

Коста Ђ. Кнежевић

(Политика, 22. VII 2017, субота, бр. 37.246, год. СХIV, стр. 21, »100 година од Великог рата«; текст је скраћен због простора и погрешно је дат месец смрти ђен. Александра М. Мијушковића).

Ranko Mitrović

(*15. VIII 1865, Ђуприја – †3. III 1933, Београд)

КОМЕНТАРИ БЛИЖЊИХ

Velja čaturica (14. VIII 2017)

...Видим да су и ови што Те критикују за по неки чланак – постали Твоји Верни читаоци...

A.E.G. (15. VIII 2017)

Супер су ти ови чланци! (*»Пожртвована маћеха«, »Аписов крај«, »Па Ви сте Србин«*).

Saša V. (18. VIII 2017)

Hvala Ti najlepše na tekstovima!.. Pročitaću ih sa osobitim zadovoljstvom...

Ivanka M. (18. VIII 2017)

...Хвала Вам на овим Вашим чланцима!!!... Увек ми је занимљиво све што Ви откријете!!!...

Dule K. (22. VIII 2017)

...Прочитао сам текстове. Богме сам се изненадио, нисам знао ове чињенице о Аписовом крају (податак да је он хтео да контролише Државну благајну; такође, коме се исповедио и све детаље у вези исповести; наравно, и о копању малог гроба за њега; о Мијушковићу нисам имао појма)...

Vasilije K. (1. IX 2017)

...Хвала Ти што си ме се сетио. Са задовољством сам их прочитао. То су прави медаљончићи. Не знам да ли си размишљао о томе да их сабереш и објавиш у посебној књижици. Била би то радо читана штива од широког круга читалаца...

Mila M. (26. V 2018)

...Ostalo mi je još nekoliko priča da pročitam, pa sam završila sa čitanjem svega što si mi do sada poslao. Nisam Ti rekla, 2004. godine sam radila u "Neri" sa Apisovom (pra)unukom. Oni su iz Bariča (mesto ispred Obrenovca), mislim da ni ona ne zna da su mu iskopali malu raku... Svaka Ti čast, kako vladaš materijom i kako dolaziš istraživanjem do takvih fascinantnih podataka i fotografija! Šalji mi i druge članke što si napisao, veoma mi je interesantno da čitam. Šta da Ti kažem, kad sam prestala da čitam o rimskim junacima, što je napisao Albin Vilhar (rekoh Ti da sam uzela to da čitam), kad mi je bolje i pametnije da čitam o našim junacima...

КОМЕНТАРИ ЧИТАЛАЦА ПОЛИТИКЕ ONLINE